

Holocaust i nyt lys

Af Dr. phil. Christian Lindtner

Den nyeste internationale forskning om Holocaust har i de senere år gjort flere bemærkelsesværdige fremskridt, som - trods emnets store betydning - dårligt nok har efterladt sig spor i de danske medier eller i den danske faglitteratur. Der skal derfor her fremdrages nogle få og veldokumenterede eksempler på ny viden, som bidrager til et mere nuanceret billede af de problematiske relationer mellem jøder og tyskere.

I december 1996 kom det i engelsk presse frem, at en ung amerikansk jøde, Bryan Rigg, under sine studier ved Cambridge University havde opdaget, at et stort antal jøder havde kæmpet i tysk uniform, altså under hagekorset. Der var tale om mindst 77 jødiske officerer, herunder to feltmarskaller, otte generalløjtnanter, fem generalmajorer, og 33 oberster. Sandsynligvis var der flere, for Rigg har endnu ikke afsluttet sit interessante arbejde. Ikke mindre end 17 jøder var blevet dekoreret med Ridderkorset for deres tapperhed. Rigg fandt endvidere dokumentation for, at mindst én jøde havde gjort tjeneste i Waffen-SS, og at en anden jøde havde arbejdet i det tyske propagandakontor i Paris i 1941, og desuden bar Jernkorset af første klasse. Den mest kendte blandt officererne er vel Erhard Milch, der havde en jødisk fader - for ikke at tale om Helmut Schmidt, den senere kansler, der havde en jødisk bedstefader. Riggs undersøgelser bygger på omkring 30.000 originaldokumenter. Da det desuden er dokumenteret, at Hitler i flere tilfælde har godkendt, at tyskere med jødiske aner kæmpede under hagekorset, står det fast, at det er en utilladelig forenkling at påstå, at alle jøder blev forfulgt blot fordi de var jøder. I denne sammenhæng fortjener også en helt anden gruppe tysk-patriotiske jøder at nævnes. Det drejer sig om videnskabsmænd som romanisten Victor Klemperer, kemikeren Richard Willstätter, og litteraturhistorikeren Hans Joachim Schoeps. Emnet er belyst af John V.H. Dippel i *Die grosse Illusion. Warum deutsche Juden ihre Heimat nicht verlassen wollten* (Wienheim/Berlin 1997). Det var langt fra alle jøder, der ønskede at forlade Tyskland, selv om de havde mulighed derfor. Mod slutningen af 1937 var der stadig omkring 370.000 jøder i Tyskland. Kun hver fjerde var udvandret. Grundene til at de fleste blev tilbage var forskellige. Nogle følte sig bundet af familien eller af arbejdet, andre (som Klemperer) følte sig som ægte tyskere. Schoeps var begejstret for den tyske militarisme og erklærede sig på unge tyske jøders vegne rede til at opfylde sin værnepligt under løsenet: *Bereit für*

Deutschland! Det er en velkendt sag, at tyskerne indrettede et antal koncentrationslejre, hvortil jøder blev deporteret, og hvori mange mistede livet. Næsten ukendt er det, at der omvendt oprettedes koncentrationslejre, hvori mange tyskere omkom. Dette er blevet dokumenteret af den jødiske journalist John Sack, fra Idaho, i bogen *An Eye for an Eye* fra 1993 (Basic Books). I 1945 oprettede den sovjetiske besættelsesmagt i Polen 1255 koncentrationslejre. Hertil bragtes tyske mænd, kvinder og børn; næsten alle var de civile. Hensigten var at afnazificere tyskerne, og til det formål rekrutterede russerne jøder, der havde overlevet kz-ophold. Sack bygger bl.a. sine undersøgelser på interviews med jødiske lejrofficerer, herunder navnlig Lola Potak, der selv havde mistet flere familiemedlemmer i tyske lejre. Det frygtelige var, mener Sack, at de overlevende selv gebærdede sig som nazister - eller endnu værre. I Lolas fængsel, siger Sack, havde tyskerne det værre end Lola havde haft det i Auschwitz. I Auschwitz var det nemlig ikke tilladt at bruge vold mod fanger, men hos Lola var det. En anden jødisk lejrkommandant, Shlomo Morel, udtalte med stolthed: "Hvad tyskerne ikke kunne gøre på fem år i Auschwitz, har jeg gjort på fem måneder i Schwientochlowitz." Sack skønner, at der som følge af sult, sygdom (tyfus) og tortur omkom mellem 60.000 og 80.000 helt uskyldige tyske mænd, kvinder og børn. Da deres eneste forbrydelse var at de var tyskere, taler Sack her om folkemord. Sacks person er blevet voldsomt kritiseret af Daniel Goldhagen - med hvis påstand om at alle tyskere var Hitlers villige bødler, Sacks er helt uenig - men Goldhagen har ikke ønsket at møde Sack i åben debat. Sacks bog er veldokumenteret, og han har skrevet den, fordi han mener, at man ikke skal beskyldes andre for at begå misgerninger, man også selv begår, uden at ville indrømme det. Goldhagens bog blev først modtaget med megen akklamation, især i venstreorienterede kredse: Den af bl.a. Københavns Universitet så højt estimerede (og prisbelønnede) ideolog Jürgen Habermas tildelte eksempelvis Goldhagen en pris på 10.000 DM, under henvisning til dennes "medieresonans". Men det har siden vist sig, at denne resonans ikke har kunnet overdøve de fordringer, man normalt må stille til et videnskabeligt arbejde. (F. eks. er der på s. 407 i den engelske udg. tale om en grov billedforfalskning.) Senest har Goldhagen søgt at kvæle kritiske røster ved at retsforfølge sine modstandere! (Nærmere herom i *Univers* 6/1 1998.) En kritiker har betegnet hans bog som "en hymne til hadet". Man kan ikke tale om de tysk-jødiske relationer uden også at tale om Madagaskar. At tyskerne tænkte på at afskibe alle jøder til Madagaskar nævner Goldhagen blot kort i forbigarten (s. 146). Men som en netop udgivet doktorafhandling af Magnus Brechtken, *Madagaskar für die Juden* (München 1997) viser, har Goldhagen slet ikke ret i, at tyskerne kun tænkte på at myrde jøder.

Nok så væsentlig er en gammel plan om at deportere europæiske jøder til øen Madagaskar. Den blev første gang luftet i 1885, og var på ingen måde et rent tysk projekt. Tanken blev taget op af en englænder i 1923, og af en ungare i 1931. Mest ivrig var man dog i Polen, hvor udenrigsminister Beck i 1935 nedsatte en arbejdsgruppe, der skulle beskæftige sig med jødespørgsmålet i Polen og mulighederne for en løsning. Tanken om at lade jøderne udvandre til Madagaskar, der var en fransk koloni, fik i 1937 støtte af den franske minister Marius Moutet, polakkerne sendte en kommission til øen, og der blev snart tale om et fransk-polsk fællesprojekt. Projektet fik støtte af internationale jødiske organisationer, og både den engelske og amerikanske regering viste interesse. I september 1938 tilsagde Hitler disse bestræbelser sin støtte, og den polske ambassadør i Berlin skal have lovet, at man som tak ville rejse ham et mindesmærke i Warszawa. Planerne forpurrede af krigens udbrud i 1939, og sagen havnede på Himmlers bord. Af et memorandum fra Himmler til Hitler, maj 1940, fremgår, at en systematisk udryddelse af det jødiske folk ikke kan komme på tale. Mord på hele folkeslag er ugermansk, hedder det. Heri er Hitler helt enig. (Til dette vigtige dokument henviser også Yehuda Bauer i sin bog *Freikauf von Juden?* Frankfurt/M 1996.) I stedet gik Himmlers plan ud på, at der efter krigen skulle deporteres 3000 jøder om dagen i fire år, således at "den endelige løsning" var opnået, når 4.000.000 jøder var tvangsforflyttet til Madagaskar. Ifølge Brecht er en bliver "Endlösung" en betegnelse for en ny slags folkemord. Åstedet skulle være Madagaskar, tidspunktet skulle være efter krigen, og morderen skulle være tropefeberen. Som vi nu ved, fulgte udviklingen ikke planerne.

Om Auschwitz er der i den senere tid udkommet flere omfattende værker. I 1994 udsendte U.S. Holocaust Memorial Museum i Washington i samarbejde med Indiana University under redaktion af bl.a. Yehuda Bauer, Raul Hilberg og Franciszek Piper *Anatomy of the Auschwitz Death Camp*. Dette suppleres nu af D. Dwork & Robert Jan van Pelt, *Auschwitz. 1270 to the Present* (New York/London 1996). Begge bind giver mange og nye oplysninger til belysning af Auschwitz-Birkenaus bygningshistorie m.m. Af uvurderlig værdi for forskningen er det, at den centrale byggeledelse i Auschwitz efterlod arkiverne intakte, og disse arkivmaterialer blev beslaglagt af russerne i 1945. De originale arkivalier befinder sig nu i Moskva, hvor de er tilgængelige for vestlige forskere. Kopier findes i Washington. Tilsyneladende er de komplette. Selv om vi således er i den for en historiker usædvanligt gunstige situation, at vi har alle de originale dokumenter, er der alligevel nogle underlige

mangler, som stadig forvolder hovedbrud. Hvornår gav Himmler f. eks. kommandant Höss ordren til systematiske jødemord? Var det i 1941, eller var det i 1942? Og hvordan rimer dette med Madagaskar? Og hvor, ganske præcist, lå de bygninger, der benyttedes som gaskamre til mennesker? (Den bygning i Auschwitz, der forevises turister, er en kommunistisk efterkrigsattrap. Den har aldrig været anvendt som "gaskammer", fastslår bl.a. Robert Jan van Pelt, der er hollandsk jøde og nu ansat ved et kanadisk universitet.) Det er også svært at tænke sig, at ligkældrene i de fire krematorier i Birkenau har kunnet anvendes som gaskamre. Her fyldte ligene jo op. Der kræves mere forskning, og det må forklares, hvor og hvordan ingeniører, arkitekter, håndværkere og arbejdere har kunnet opføre gaskamre uden at støtte sig til tegninger og bygningsplaner osv., stik imod almindelig praksis. Takket være de russiske arkiver er vi nu omsider også godt underrettet om dødeligheden i Auschwitz-Birkenau. Som altid var tyskerne grundige, alt hvad der passerede lige fra de indsatte ankomst til deres død eller løsladelse blev nøje bogført. Efter i årtier at have kalkuleret dødeligheden i Auschwitz-Birkenau på grundlag af gisninger har forskningen omsider fået et fast holdepunkt med udgivelsen af de såkaldte dødebøger: *Sterbebücher von Auschwitz. Herausgegeben vom Staatlichen Museum Auschwitz-Birkenau. Band 1-3 (München/ London/Paris 1995)*. Vi ved nu med sikkerhed, at der blev registreret over 400.000 indsatte i Auschwitz. Antallet af dødsfald - med angivelse af dato, navn, dødsårsag, osv. - fremgår af de 46 bind "Dødebøger", omfattende perioden 27/7-41 til 31/12-43. Det samlede antal beløber sig til 68.864, hvortil kommer 11.146 navne fra andre tyske originalkilder, der ligeledes stammer fra Auschwitz. Der er således solid videnskabelig dokumentation for ialt 80.010 dødsfald, som ikke kun omfatter jøder. For dødeligheden før og efter de anførte tidspunkter savnes stadig dokumentation. Der er til dato kun spredte oplysninger om hvor mange personer der opholdt sig for en kortere eller længere periode i Auschwitz-Birkenau, uden at blive registreret. Værdifuldt er også det arbejde, som den franske apoteker Jean-Claude Pressac har udført med støtte fra forskellige jødiske grupper. Hans hovedværk er *Auschwitz: Technique and Operation of the Gas Chambers*, som udkom under Beate Klarsfeld Foundations auspici (New York 1989). Lettere tilgængelig er sammenfatningen af de vigtigste resultater i *Die Krematorien von Auschwitz. Die Technik des Massenmords* (München 1994). Bogen nød stor medieomtale og findes desuden på fransk og norsk. Takket være Pressacs og andres analyser ved vi nu så meget om krematoriernes funktion, koksforbrug og kremeringskapacitet, at rigtigheden af dødebøgernes statistiske oplysninger er hævet over enhver tvivl. Af bevarede køreplaner og lign. fremgår, at for mange tjente Auschwitz blot som midlertidig transitlejr. Fra gennemgangslejren tøffede

togstammerne videre mod nord og mod øst med deres triste transporter af mennesker til en ofte krank og uvis skæbne. Ovenstående er blot glimt fra nogle strejftog ind på det internationale Holocaust-forskningsfelt, som de senere år har befundet sig i rivende udvikling. Store overraskelser er i vente.

Det må hilses med glæde, at ikke mindst jødiske forfattere har ydet betydelige bidrag til at rette op på nogle af de skævheder, som længe har præget det almindelige billede af Holocaust. Af forskellige grunde har danske forskere beklageligvis forsømt at følge godt med. En følge heraf er, at de gængse danske opslagsværker, lære- og håndbøger på dette område i afgørende henseender er ganske forældede og vildledende. Dette betyder igen, at den danske offentlighed savner et korrektiv til Hollywoods ofte underlødige produkter og vraggods af kommunistisk krigspropaganda. Eksempler er der nok af. Medens man i ældre leksika og lærebøger kan læse, at ca. 4 millioner jøder omkom i Auschwitz-Birkenau, oplyser "Den Store Danske Encyklopædi" i artiklen om Auschwitz: "Dødsfrenes antal har efter åbningen af østeuropæiske arkiver kunnet fastslås til ca. 1 mio. jøder og ca. 150.000 andre (bl.a sigøjnere). Tidligere skøn har ligget højere." Dette er ganske uvidenskabeligt. De nyeste tal er kun lidt bedre underbygget end de gamle, som med rette (men desværre uden forklaring) forkastes. Der er i begge tilfælde tale om løse påstande uden dokumentation. Også hvad krematoriernes kapacitet og funktion angår, kolporterer "Den Store Danske Encyklopædi" desværre blot løse rygter, der med lethed kan tilbagevises af enhver, der sætter sig ind i den omfattende faglitteratur.

Supplerende litteratur:

Danuta Czech, Auschwitz Chronicle: 1939-1945 (New York 1997)

Ernst Gauss, Grundlagen zur Zeitgeschichte (Tübingen 1994)

Jürgen Graf, Auschwitz. Tätergeständnisse und Augenzeugen des Holocaust (Würenlos 1994)

Israel Gutman m.fl., Encyclopedia of the Holocaust (New York & London 1990)

Vierteljahreshefte für freie Geschichtsforschung (Berchem 1997 -)

(Denne artikel blev offentliggjort i Berlingske Tidende den 24/1 1998)

Kilde: Dansk Selskab for Fri Historisk Forskning. www.holocaust.nu